

Loopbaan Oriëntatie Begeleiding
Stimuleringsproject LOB in het mbo

Gesprekslegenda

voor docenten en studieloopbaanbegeleiders

Deze gesprekslegenda hoort bij de Kaart van de Loopbaanrealisatie en geeft beknopt weer op welke manier je als docent of studieloopbaanbegeleider met de Kaart van de Loopbaanrealisatie aan de slag kan gaan. De legenda bevat de volgende onderdelen:

1. Het gedachtegoed van de Kaart: de reismetafoor
2. Je eigen reis als docent
3. De Kaart als input voor het gesprek
4. Een meer uitgebreide legenda bij de Kaart

Meer informatie over het ontstaan en de achtergronden van de Kaart van de Loopbaanrealisatie, is te vinden in de publicatie 'De loopbaan als reis. Een landkaart als hulp voor de loopbaanreiziger'. (MBO Diensten 2015)

1. Gedachtegoed van Loopbaanrealisatie

Uitgangspunt in deze visie op loopbaanleren is dat het een avontuur is, een spannende reis. Een reis overigens die iedereen zal maken: loopbaanleren komt niet pas om de hoek kijken als je vastloopt of het niet meer weet.

De gedachte is dat iedere student een eigen pad moet zien te vinden. De Kaart van de Loopbaanrealisatie kent geen vastgestelde wegen of uitgestippelde routes. De student heeft een rugzak bij zich, gevuld met kennis, talenten en ervaringen. Daar zitten ook beelden in over de wereld om hem heen en wensen ten aanzien van de toekomst.

De student zwerft over de Kaart en doet daarbij verschillende plaatsen aan. Op elke plaats vult hij zijn rugzak met nieuwe ervaringen en inzichten. Hij creëert een eigen route, om na een kortere of langere weg uit te komen bij een (vervolg)opleiding of plaats op de arbeidsmarkt. De reisvolgorde is willekeurig; niet iedereen doet dezelfde plaatsen aan. De ene student komt meer obstakels tegen, terwijl een ander er snel door heen gaat. Een derde heeft meer bedenktijd nodig. Iemand kan ook op meerdere plaatsen tegelijk zijn of in de tijd meerdere malen langs dezelfde plaats komen. Belangrijk is dat studenten ruimte nemen om te dwalen en hun eigen reis te maken.

De fysieke landkaart kan je helpen deze visie op loopbaanleren eigen te maken en vorm te geven. De Kaart van de Loopbaanrealisatie is behulpzaam bij het ontwikkelen van een visie op LOB. Als (leer)loopbaan een individuele reis is, hoe moeten we begeleiding dan vorm geven om aan de realisatie van wensen, dromen en mogelijkheden van elke individuele reiziger (student) recht te doen?

De Kaart van de Loopbaanrealisatie is een metafoor voor een visie op loopbaanleren als reis. In gesprekken kan de Kaart gebruikt worden als 'inspiratiebron' voor het vertellen van het verhaal over je eigen reis. Hoe je dit doet lees je hieronder.

2. Jouw reis

Sta eens stil bij de reis die je hebt afgelegd, op weg naar je huidige baan. Welke afslagen heb je genomen of juist links laten liggen? Welke reisgenoten kwam je tegen en wie heeft je op weg geholpen? Op welke manier heb je keuzes in je eigen loopbaan gemaakt? Probeer jouw reis eens te koppelen aan de plaatsen op de Kaart van de Loopbaanrealisatie. De zoektocht van studenten is immers niet uniek.

Het is erg zinvol jouw reis te delen met collega's: om met elkaar uit te wisselen en op die manier de Kaart beter te leren kennen. Ook is het aan te raden als docent je verhaal te vertellen aan jouw studenten: ze leren dat iedereen met dergelijke vragen en keuzes worstelt. Ditzelfde geldt overigens voor ouderejaarsstudenten die hun verhaal vertellen aan eerstejaars.

3. De kaart als input voor gesprek met de student

In deze gesprekslegenda willen we geen voorgeprogrammeerd lijstje opnemen met gespreksvragen, maar een idee geven hoe je het gesprek in kunt richten.

De Kaart van de Loopbaanrealisatie kan voor jou als docent/begeleider dienen als achtergrond om het gesprek met de student aan te gaan. De Kaart geeft een perspectief weer om LOB vorm te geven: loopbaanleren als manier om op reis te gaan, met ruimte om te dwalen.

De Kaart is bedoeld als inspirerende achtergrond voor het gesprek met studenten. Je kunt, met de Kaart in gedachten, de studenten begeleiden. In het gesprek kun je voor jezelf het verhaal van de student koppelen aan de plaatsen en gebieden op de kaart: waar is hij al geweest? Wat is voor hem bekend of juist onbekend terrein? Welke reisgenoten heeft de student? Heeft de student een duidelijke route voor ogen, of laat hij alles op zich af komen? Op welke manier kiest de student en waar komt hij vandaan? Gunt de student zichzelf een blik buiten de gebaande paden? Neemt de student de tijd om te dwalen? Et cetera.

In het gesprek – al dan niet gepland: het kan ook een plotseling vraag zijn van een student – kun je studenten vragen hun verhaal te vertellen en hen helpen dat verhaal expliciet te maken. Een aardig hulpmiddel hiervoor is om de student de ruimte te geven dit op creatieve wijze vorm te geven. Je kunt ze bijvoorbeeld met behulp van foto's hun eigen reisverslag laten maken: 'de reisblog' (vergelijkbaar met WhereAreYou.net). Een volgende stap is de student uit te dagen zijn eigen reisverhaal te maken.

Een uitdaging voor jou als docent /begeleider zal zijn, dat iedere student zijn eigen weg gaat. Dit betekent ook dat niet iedere student dezelfde ondersteuning nodig heeft bij het maken van zijn eigen verhaal. Het is belangrijk uit te gaan van een individuele aanpak: wat heeft deze student nodig? Waar kan ik hem bij helpen?

4. Uitgebreide legenda

Hieronder volgt een uitgebreide beschrijving van elk van de plaatsen op de Kaart, waarbij ter inspiratie ook voorbeelden van studentervaringen zijn opgenomen.

- De Stad der Succesvolle Stage: een plek waar je verantwoordelijkheid krijgt voor je werk, waardoor je je uitgedaagd voelt om jezelf te ontwikkelen. Een student Elektrotechniek bijvoorbeeld kreeg tijdens zijn tweede stage de verantwoordelijkheid voor het opzetten van een nieuwe productielijn. Dat was voor hem een nieuwe en spannende uitdaging met veel verantwoordelijkheid; tegelijkertijd voelde hij dat zijn stageplek vertrouwen in hem had.
- Huis van de Inspirerende Mentor: hier kom je de inspirerende praktijkbegeleider tegen die een voorbeeldrol vervult. Dezelfde student Elektrotechniek kreeg bij zijn stagebegeleider het idee: dat wil ik ook worden. Het Huis staat in de Stad der Succesvolle Stage.
- De Vallei van Uitdagende Werkervaringen: ligt rondom de Stad der Succesvolle Stage, maar het gaat hier om ervaringen waarin je verantwoordelijkheid kreeg in breder verband (in vrijwilligerswerk, bijbaantjes, et cetera). Een student Toerisme kreeg tijdens haar stage bij een reisbureau het idee haar hobby, schrijven, te combineren met haar baan: schrijven over reizen. Ze werd uitgedaagd vervolgstappen te zetten en deed dit in de vorm van een opleiding journalistiek.
- De Mirador der Mogelijkheden: het is fijn als je gelegenheid krijgt om overzicht te krijgen over allerlei mogelijke alternatieven (opleidingen, stageplekken, beroepen in een domein, et cetera). Kan ook klein, bijvoorbeeld oud (ouderejaars) studenten die over werk/stage komen vertellen.
- Het Dilemmabos: het kost soms tijd om de alternatieven te doordenken en tot een keuze te komen. In dit bos kun je een tijdje rondlopen om zaken vanuit verschillende kanten te bekijken. Soms zijn er ook twee sporen die je allebei wilt volgen. Er is niet altijd één keuze: loopbanen verlopen ook grillig. Zo kan een student twijfelen of hij nu gaat werken of eerst nog een hbo-opleiding doet.
- De Herberg voor Inspirerende Ontmoetingen: een plek waar je andere, soms meer ervaren reizigers kunt treffen. In gesprek met hen kunnen zij je reisschema helpen aanscherpen (bijvoorbeeld door kritische vragen te stellen of tips te geven). Een goed voorbeeld is een student van de opleiding Manager handel. Hij kreeg bij zijn stage een leuke baan aangeboden. Eenmaal aan het werk bleek dat hij meer kon en wilde. In gesprek met verschillende bedrijven werd bevestigd dat hij om verder te groeien een hbo-opleiding nodig had. Hij heeft toen zijn baan opgezegd en is fulltime gaan studeren.
- De Vulkaan der Uiteengespatte Verwachtingen: een keuze (voor een bepaalde studie of stageplek) pakt niet altijd goed uit. Soms komen de verwachtingen zelfs totaal niet uit. Een student CIOS ontdekte tijdens de opleiding dat hij zijn hobby (sporten) kwijt raakte. Hij koos er bewust voor te stoppen met de opleiding.
- De Veilige Haven: zo'n ontwikkelingsreis kost veel energie. Soms moet je even bijtanken. Op deze

plek kun je vertrouwelingen, zoals ouders, goede vrienden, broers/zussen, et cetera, raadplegen en je onzekerheden bespreken. Een toevluchtsoord dus.

- Chill strand: een plek om de zinnen te verzetten, een comfort zone waar rust is. Time-out.
- De Gedempte Geldput: soms stuit je op onvoorziene omstandigheden (wel/geen studiebeurs of andere financiële uitdagingen) die maken dat je je reisplannen moet bijstellen. Studenten maken soms ook bewust de keuze om eerst te gaan werken en dan verder te studeren. Een aantal studenten geeft aan dat de nieuwe wetgeving rondom studiefinanciering doorslaggevend zal zijn in hun keuze om wel of niet door te studeren. Als ze geen studiefinanciering krijgen, is doorstuderen voor hen geen optie.
- Doolhof van de Bureaucratie: regels en procedures maken het soms lastig je keuze te realiseren. Bijvoorbeeld als eisen worden gesteld om een bepaalde opleiding te mogen doen, zoals een vak dat met een voldoende moet worden afgesloten. Een studente Toerisme gaf aan dat een struikelvak haar zoveel tijd en moeite kostte, dat als ze vooraf van deze eis had geweten, ze niet voor de opleiding had gekozen. Ze had de opleiding Toerisme mbo 4 afgerond, waar dit vak – bedrijfseconomie – niet zo belangrijk was. Dit in tegenstelling tot een student die een individueel traject kan doen omdat hij specifieke verdieping zoekt.
- De Wensboom: hier droom je over je toekomst.
- Ondoordringbare Jungle: alle mogelijkheden en keuzes kunnen je zo benauwen dat je niet meer ziet waar jouw pad loopt.
- Bergen: obstakels die je onderweg tegen komt, waaronder de Berg van het Realisme. Je komt erachter het werk dat de opleiding waar je voor gekozen hebt, eisen stelt waar je niet aan kunt voldoen (voorbeeld: je hebt het talent niet om profvoetballer te worden). Een student werd om gezondheidsredenen niet toegelaten bij de politie en om die reden gedwongen wat anders te doen.
- Valkuil van de Smalle Blik: automatisme om voor een beroep te kiezen omdat het in de familie zit, de vanzelfsprekendheid ervan. Vaak is er sprake van impliciete verwachting bij de familie. Bijvoorbeeld de bekende wereld als je op een boerderij opgroeit. Dan is het eng om buiten die gebaande paden te kijken, dus kies je voor het veilige pad en blijf je op die route zitten. Je durft niet het onontgonnen gebied te betreden.
- Onontgonnen gebied: je komt in een totaal onbekende wereld, waar jij zelf en niemand in je omgeving ooit geweest is. Bijvoorbeeld: je gaat als eerste in de familie een hbo-opleiding doen.
- Prikkelstruiken: hierbij gaat het om coaching, om studenten op ideeën brengen, hen een duwtje in de rug geven. Sommigen krijgen van huis uit geen stimulans. Een ander voorbeeld dat leerlingen uit 4-havo een kaartje van de minister ontvingen met de boodschap dat het tijd is om na te denken

over je vervolgstudie. Zo'n onverwacht teken van aandacht prikkelt om een vervolgstap te zetten. Een collega kan ook een prikkel zijn, getuige één van de respondenten die haar collega overhaalde samen met haar een opleiding te gaan doen. Het idee om samen te studeren was genoeg voor hem om over de drempel te stappen.

- Het Bemande Reisbureau waar je naar routes en wegen kunt vragen. Onderwijs moet zo'n ruim aanbod hebben dat er voor iedere student een weg te vinden is. Of de onderwijsinstelling moet zoveel flexibilisering in huis hebben, dat voor iedere student maatwerk mogelijk is. Het mbo kent geen studieadviseur zoals in hbo of wo.
- Spiegelpaleis van Zekerheden: door reële voorlichtingen links te laten liggen en slechts een testje te doen of een glossy folder door te bladeren vind je geen zekerheden. Het is een zoektocht voor iedereen, te allen tijden. Als je ontdekt dat je niet goed op je plek zit, is dat heel waardevol. Je hebt iemand die het goede verhaal kan vertellen nodig. Ook meeloopdagen openen de ogen: dit wordt het dus niet. Andersom kan een uitspraak als 'dat kun jij niet' een stimulans zijn om, tegen de klippen op, toch die weg in te slaan. Dat zagen we bijvoorbeeld bij een studente AD officemanagement die toch besloot deze opleiding te volgen, ondanks een negatief advies van haar docenten op het mbo.
- Worsteling van de Keuze: je ziet dat iemand iets doet en ontdekt dat dit het voor jou niet (helemaal) is. En dan? Wat gebeurt er bij die worsteling, wat levert die aan kennis op die je wel kan helpen? Aan dat moment gaan we enorm voorbij. Terwijl het belangrijk is om ook aandacht te besteden aan het proces en niet alleen op de vraag 'Wat ga je nu doen?' te focussen. Juist in het proces zitten belangrijke leermomenten.
- De Statuskloof: voor grote groepen studenten is status/eer bepalend bij de keuze voor een vervolgopleiding of beroep. Status: met dit soort beroepen kan ik niet thuis komen. Eer: een stap terug naar niveau 3 is een afgang.

Naast deze ervaringselementen is er nog een aantal randvoorwaarden/hulpmiddelen waarmee je op pad gaat. Dit zijn:

- Kompas: deze pak je soms uit je rugzak om te kijken of je nog de goede richting uitgaat. Het kan een intern (doe je zelf) of extern (iemand vraagt het aan jou) kompas zijn.
- Rugzak: ervaringen uit het verleden, maar ook concrete instrumenten als een kompas, een reis(beroepen)gids en natuurlijk een landkaart.
- Reisgezelschap: medestudenten, praktijkopleiders, docenten en mentoren kunnen je (tijdelijk) vergezellen, tijdens jouw reis mee oplopen en als inspiratiebron en tot steun dienen.

-
- Familieleden: ouders, verzorgers en andere familieleden hebben niet alle wijsheid in pacht, maar hebben wel veel gesprekken met de student over keuzes. Familieleden kunnen stimulerend zijn, maar zelf ook gefrustreerd raken: je hebt nu dit en dit geprobeerd, zoek het nu zelf maar uit.

Colofon

'Gesprekslegenda voor docenten en studieloopbaanbegeleiders' is een publicatie behorend bij de Kaart van de Loopbaanrealisatie. De gesprekslegenda is een handleiding die geschreven is op basis van de uitgave 'De Loopbaan als reis. Een kaart als hulp voor de loopbaanreiziger'. De drie uitgaven maken deel uit van een reeks publicaties en instrumenten die ontwikkeld zijn in het kader van het landelijke Stimuleringsproject LOB in het mbo. Dit project wordt gesubsidieerd door het ministerie van OCW en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van MBO Diensten.

www.lob4mbo.nl

Werkgroepleden

Hilda Doolaard-van Baren, ROC A12
Betsy van Midwoud-te Rietstap, ROC A12
Kathy Rogmans-Kivits, ROC West-Brabant
Rob de Saint Aulaire, Da Vinci College
Jelske Talstra, ROC Mondriaan
Rob Verstegen, ROC de Leijgraaf (voorzitter)

Externe deskundigen:

Aimée Hoeve, Ruud Klarus, Femke Timmermans, Kenniscentrum Kwaliteit van Leren, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Tekst: Aimée Hoeve, Ruud Klarus en Femke Timmermans

Redactie en realisatie: Ravestein & Zwart

Vormgeving: Atelier Chênevert

Vormgeving Landkaart: Joep Gerrits en Thijs Hupkens

Illustratie: Joep Gerrits

Druk: Rocim

Oplage: 500

Juni 2015